

Hea klient!

Kas Jõudluskontrolli Keskus on monopoolne ettevõtte või mitte? Sellele küsimusele vastates võib pikalt keerutada ja lõplik vastus sõltub paljuski vastaja isiklikust arvamusest ja sõnaosavusest. Tõsi on aga see, et Jõudluskontrolli Keskusele on Eestis tegutsevad aretusorganisatsioonid olnud eelkõige koostööpartnerid. Minus tekkis segadus, kui lugesin ajakirjast „Tõuloomakasvatus 2/2006“, et Jõudluskontrolli Keskus tekitab sigade aretuses sektorisisest konkurentsi. Olen ikka arvanud, et aretus ja jõudluskontroll on omavahel nii seotud, et üks ei saa teiseta. Sellest tulenevalt olen aretajates näinud konkurentide asemel koostööpartnereid, mistõttu tekitas see jutt konkurentsist minus suuri vastuolusid ja isegi pisut pahameelt.

Õnneks oli ka minul koos paljude aretajatega võimalus osaleda Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ) poolt korraldatud Euroopa Holsteini ja Punasekirju Holsteini Konföderatsiooni liikmesorganisatsioonide juhtidele mõeldud seminaril, mis oli igati hästi korraldatud. Pärast seminari jõudsin kolleegidega arutades ühisele arusaamisele: „ETKÜ seadis lati kõrgele järgmiste seminaride korraldajatele.“

Jõudluskontrolli Keskus ei ole ETKÜs näinud konkurenti, vaid koostööpartnerit, kes sunnib meid ikka ja jälle rohkem pingutama. Ausalt öeldes oleme Jõudluskontrolli Keskuses ennast aretusorganisatsioonidega võrrelnud ja üritanud vähemalt samaväärsed või mõnes osas ka pisut paremad olla.

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised**Lihaveisekasvatavate Vissuke**

Jõudluskontrolli Keskusel on koostöös Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu ja Eesti Lihaveisekasvatavate Seltsiga valmimas internetirakendus, mis võimaldab lihaveisekasvatavatel igal ajal sündmusi registreerida ja saada ülevaadet karja olukorrast. Aretajate huvides võimaldab süsteem lisaks farmi majandamisele ka kõigi kasutajate andmete õigeaegset koondamist kesksesse andmebaasi. Lihaveisekasvatavale annab uus süsteem võimaluse igal ajal ja igas internetiga varustatud arvutis näha ning täiendada oma karja andmeid keskses (Jõudluskontrolli Keskuse) andmebaasis.

Andmevahetus pihuarvutiga

Jõudluskontrolli Keskus arendab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu klassifitseerijate töö lihtsustamiseks mõeldud tarkvara, mis võimaldab loomade lineaarse hindamise tulemused sisestada hindamise käigus pihuarvutisse ja sealt hiljem andmebaasi eksportida. Arendustöö tulemusena peaks andmete edastamine olema kiirem, täpsem ja mugavam. Lisaks loodab Jõudluskontrolli Keskus saada kogemuse, kui võrd on analoogset lahendust võimalik tulevikus laiemalt kasutada.

Seminar “Tarkusi seakasvatavale”

9. – 10. novembril 2006 korraldab Jõudluskontrolli Keskus Pärnus Strand hotellis seminari seakasvatavatele. Sigade käitumist ja heaolu, emiste võõrutusjärgset kurnatust, põrsaste kõhulahtisuse põhjuseid, sealih kvaliteeti, lihakehade hindamist ja muid teemasid käsitlevad teadlased Eesti Maaülikoolist ja Eesti Tõusigade Aretusühistust. Seminarist osavõtt on tasuline ning vajalik on eelnev registreerimine.

Muudatused loomakaitse- seaduses

Alates 1. jaanuarist 2007 hakkavad kehtima muudatused loomakaitse- seaduses. Muudatuste kohaselt ei kohaldata loomakaitse seaduses vedamise kohta sätestatud nõudeid üksiku looma vedamise või looma mitteärilisel eesmärgil vedamise korral juhul, kui loomaga on kaasas loomapidaja, kes vedamise ajal tagab looma tervise ja heaolu. Nimetatud erandid annavad loomapidajale võimaluse lihtsustada looma veoga seotud igapäevatoiminguid. Vedamine toimub mitteärilisel eesmärgil, kui vedamise eesmärk ei ole saada majanduslikku kasu. Ärilisel eesmärgil vedamisega on tegemist juhul, kui looma veetakse eesmärgiga teda müüa või vahetada või loomast muul viisil tulu saada.

Muudatuste kohaselt tuleb üle 8 tunni kestva veo puhul teekonnaplaan koostada ja kohalikule järelevalveasutusele esitada vaid kabjaliste, veiste, lammaste, kitsede ja sigade vedamisel.

5. jaanuarist 2007 hakkavad Euroopa Liidu territooriumil kehtima uued nõuded loomade veole, mida teostatakse ärilisel eesmärgil. Tulenevalt Euroopa Nõukogu määrusest nr 1/2005 rakenduvad lisakohustused ja nõuded vedajatele ja veoga kokku puutuvatele isikutele. Täpsem informatsioon Veterinaar- ja Toiduameti koduleheküljel: www.vet.agri.ee.

Lüpsirobot Eestis

Septembrist on Eestis töötamas esimene lüpsirobot. Kuna lüpsiroboti puhul ei ole kontroll-lüpsid ajaliselts korrapärasel, siis on toodangute arvutamine tavapärasest meetoditest erinev. Õnneks on toodangute arvutamiseks olemas meetodid ka lüpsiroboteid kasutatavatele karjadele ning koostöös teiste maade jõudluskontrolli organisatsioonidega on Jõudluskontrolli Keskus juurutamas Eesti jaoks sobivat meetodit.

Lihatõugu vasikatele lisasööta

Ammlehmade vasikate võrdutusmassi erinevustest 60% on põhjustatud ema piimatoodangu erinevusest. Madalama piimakusega emade vasikate kasvukiirust võib suurendada, kui anda neile enne võõrutamist lisasööta. Võõrutusjärgse tugeva söötmisega võidakse korvata emade toodangust põhjustatud erinevust. Hea piimakusega ema vasika paremus säilib siiski kuni noorveise realiseerimiseni lihatööstusse.

Ammlehma piimakust mõjutavad nii tema pärilikkus, vanus kui ka söötmistase. Nende piimatoodang on kõige parem kolmandast kuuenda poegimiseni. Noorte ammlehmade piimatoodang on väiksem ja nad toodavad piima ka kehavarude arvelt. Kevadel poeginud ammlehmi söödetakse reeglina karjamaal, kus rohu hulk langeb karjatuseperioodi lõpupoole, enne vasikate võõrutamist. Samal ajal vasikate söödatarve kasvab, aga emade piimatoodang on vähenemas. Vasikate lisasöödast on kasu seda suurem, kui ema piimatoodang on madal, kui emad on noored ja karjamaa halvema kvaliteediga.

Vasikate lisasöödaga tahetakse eelkõige harjutada nende võõrutusjärgset head söögiisu. Lihatõugu vasikad õpivad sööma jõusööta suhteliselt aeglaselt, mistõttu on neid sellega vajalik harjutada juba nädalaid enne võõrutamist. Vasikate kasv ei pidurdu, kui vasikad on võõrutamisel suutelised sööma umbes 1 kg jõusööta päevas. Samal ajal kui vasika füüsiline sõltuvus emapiimast väheneb, väheneb samuti ka ema ja vasika vaimne sõltuvus teineteisest. Selle tulemusena väheneb võõrutusstress. Mida sujuvamalt võõrutus kulgeb, seda kiiremini hakkab vasikate kasv suurenema ja seda kiiremini võib neid hakata tugevamini söötma. Lisasööda mõjul on kogu karja vasikad ühtlasemad ja nende võõrutusmass suurem.

Aretuskarjas ei anta sageli vasikatele lisasööta, kuna see võib põhjustada tulevikus nende emaomaduste halvenemist. Suguloomade kasvatamisel ei ole eesmärgiks nende võimalikult kiire kasv, vaid loomadelt soovitakse pikka eluiga. Seega neile lisasööda andmine on ainult võõrutuse kergendamiseks. Näiteks tulevaste ammlehmade kasvatamisel tuleks piirata nende söötmist alates kolmandast kuni kaheksanda elukuuni. Sellel ajal rasvub tugeva söötmise tulemusena nende udarakude ja hiljem ei anna loom head piimatoodangut. Seega peaks suures karjas olevad vasikad vastavalt tootmissuunale eraldama ja andma neile lisasööta erinevalt.

Kuid vasikad ei toitu mitte ainult emapiimast, nad kasutavad lisasöödana ka karjamaarohu ja koresööta. Nii on võimalik neid paigutada parematele karjamaadele või anda paremat koresööta. Tähtis on see, et vasikate söömisalale ei pääseks ammlehmad ja sugupull. Lisasöödana antakse vasikatele üldiselt jõusööta vabalt, aga see peaks olema iga päev saadaval, kuna juhusliku pausi järel võivad vasikad hakata seda liiga palju korruga sööma. Vilja on parim anda pressituna, parim on kaer, kuid võib anda ka otra, nisu, melassi. Hea on kasutada jõusööda hulgas rüpsi, mida võiks seal olla keskmiselt 13%.

Tuleb meele pidada, et ammlehma peamine ülesanne on igal aastal poegida ja kasvatada vasikat nii, et ta oleks terve ning kasvaks hästi kuni võõrutamiseni, ehkki vasika kasvu püütakse suurendada lisasööda andmisega.

Susanna Vehkaoja artiklit ajakirjast
Nauta Nr. 2/2006 refereeris
Aigar Suurmaa

Eesti Lihaveisekasvatajate Seltsi juhatuse liige

Balti riikide lihaveisekasvatajate koostöö arendamisest

Pärast Balti riikide taasiseseisvumist on neis kõigis hakanud lihaveisekasvatuse hoogsalt arenema. Esimesed lihaveised ilmusid Eestisse 1978. aasta sügisel, teistesse Balti riikidesse aga tunduvalt hiljem. 80-ndate aastate paiku ostsid lätlased meilt herefordi tõugu noorveiseid, millega nad panid aluse oma lihaveisekasvatusele. Leedus aga hakati lihaveiseid kasvatama alles 1995. aasta lõpul. Käesoleval ajal on Leedus ca 25 000, Eestis 18 000 ja Lätis 15 000 lihaveist.

Kolme naaberriigi sellise lihaveiste hulga juures on nende edasiarendamisel kindlasti vajalik teha omavahelist koostööd. Sellele mõttele jõudsid esmakordselt Läti lihaveisekasvatajad, kes kutsusid Leedu ja Eesti kolleegid ühist nõu pidama. Esimene Balti riikide lihaveisekasvatajate koosolek toimuski 14. – 15. oktoobril 2004. a Riias.

Koosolekul:

- võeti vastu otsus alustada lihaveisekasvatajate vahelist koostööd ning infovahetust;

- defineeriti koostöö lühiajalised eesmärgid;

- fikseeriti lihaveisekasvatajate hetkeolukord Lätis, Leedus ja Eestis.

Lühiajaliste eesmärkide all mõeldi järgmist:

- lihatõugu pullide kataloogi loomine,

- mullikate ja lehmade müügipakkumise esitamine iga maa lihaveisekasvatuse koduleheküljel;

- igal aastal lihaveisekasvatajate kokkutuleku organiseerimine ühes kolmest riigist,

- ettepaneku esitamine järgmisel koosolekul Balti riikide ühise lihaveiste näituse läbiviimiseks.

Vastavalt eespool mainitud otsusele toimuski teine Balti riikide lihaveisekasvatajate kokkutulek 2005. aasta juunis Leedus. Leedu Lihaveisekasvatajate Assotsiatsioon tähistas siis oma 10. aastapäeva. Leedulased olid ostanud eelneva 10 aasta jooksul välisriikidest 1060 lihaveist. Peetakse seitset tõugu. Toimus vestlus edaspidise koostöö süvendamiseks. Taheti lähitulevikus lahendada probleem, kuidas saab lihaveiseid komplekselt võrdlevalt hinnata kõigis kolmes Balti riigis. Raskusi tekitab praegu see, et Leedus hinnatakse loomi sakslaste eeskujul, lätlased teevad seda taanlaste moodi, eestlastel on jällegi oma süsteem.

Tänavu 24. – 26. augustil toimus Eestis kolmas Balti riikide lihaveisekasvatajate kokkutulek. Paari päeva jooksul tutvuti põhjalikult mitme meie lihaveisefarmiga, võisteldi veiseliha grillimisel, vaadati piisonifarmi ning maitsti harvasaadavat piisoniliha ja selle tooteid.

Viimase päeva lõpul arutati ühiselt lihaveisekasvatuse kitsaskohti. Leiti, et kõigis kolmes riigis ei tehta lihaveisekasvatuses veel piisavalt tõuaretustööd. Siin on jõudnud kõigist ette Läti, kus alates tulevast aastast hakatakse maksma eraldi tõuaretustoetust farmidele, kus seda tööd hästi tehakse. Teiseks valulapseks on see, et lihaveistelt saadud liha eest ei taheta tapamajades veel kõrgemat hinda maksta. Siin oleme ees meie, tänavusest aastast alates maksab Rakvere Lihakombinaat lihaveiste eest kõrgemat hinda. Arutati veel lihaveiste realiseerimisküsimusi. Jällegi on siin Eesti ette jõudnud: meil varub lihaveiseid Estonian-ACB-Vianco ühisfirma, kes viib kasvatajatelt loomad otse Rakverre.

Räägiti vajadusest hakata korraldama ühiseid näitusi ja oksjone, et soodustada tõuloomade ostu-müüki Balti riikide vahel.

Aigar Suurmaa

Ammlehmade söötmine eri etappidel

- Poegimisest paarituseni 70-85 päeva
- Paaritusest võõrutuseni 120 päeva
- Tiinus 100 päeva
- Lõpptiinus 60-70 päeva

Söötmine poegimisest paarituseni

• Poegimishetkel peab lehmale olema piisav energiavaru. Kui ammlehm on liiga kõhn ja sellele lisandub veel poegimis-, söömus- ja kliimastress, siis tekivad tiinestumisprobleemid.

• See on piimatootmise kõrgperiood ja söödavajadus on suurim.

• Pärast poegimist on oluline välimiku säilimine – et kindlustada tiinestumine ja vasika normaalne areng, ei tohi lehm kõhnuda.

• Edukas söötmine sellel etapil tagab järgmisel poegimisel hea “vasikasaagi”.

Söötmine paaritusest võõrutuseni

- piimatootmine väheneb, söödavajadus väheneb;
- tavaliselt kehakaal tõuseb;
- karjamaarohu söömine;
- sööda piiramine vähendab vasikate kasvu.

Tiinuseaja söötmine

• Pärast võõrutust on söödatarve kõige väiksem, lehm enam ei imeta, lootel ei teki veel lisatarvet sööda järele.

• Kõhnu söödetakse “üles”, keskmises toitumuses loomad hoitakse samas konditsioonis.

Lõpptiinete lehmade söötmine

- Lootekasv tekitab lisavajadusi – loode, plantsenta ja lootevee

kogu kasv tiinuse viimasel 70 päeval on umbes 0,5 kg päevas.

- Liiga kõhnad lehmad või suur kaalucautus:

- alandab vasikate sünnikaalu;
- suurendab vastsündinud vasikate suremust;
- vähendab ternespiima hulka ja selle kvaliteeti;
- alaneb võõrutuskaal;
- pikeneb aeg poegimisest esimese innani;
- halvendab uut tiinestumist.

• Samuti võib liiga rammusatel lehmadel alaneda viljakus ja esineda poegimiskasv.

Sööda proteiinisaldus

- 8-12% toorproteiini
- Vajadus sõltub kasvu-/toodanguperioodist.
- Sööda liiga madal proteiinitase aeglustab vatsa tegevust ja alandab söömust, millest tekib energiavaegus.
- Liiga kõrge proteiinitase vähendab viljakust.

Vesi

- Täiskasvanud ammlehma veetarve on 35-120 liitrit päevas
- Vee tarbimine sõltub keskkonna temperatuurist ja niiskusest, tootmisperioodist.
- Vee vaegus vähendab söömust ja põhjustab organismi kuivamist, ka surma.

Suomen Rehu õppepäeva materjalide põhjal

Reet Toi

*Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu
lihavede aretusspetsialist*

Lihavede arvu dünaamika tõugude viisi aastate lõikes

Tõug	01.08.2003	17.03.2004	30.06.2004	01.01.2005	01.05.2005	28.11.2005	22.08.2006	Ammlehm
Hf	3052	3418	3946	3878	4352	4709	5573	1791
Li	2364	2849	3566	3603	3944	4224	5192	1090
Ab	2343	2880	3456	3629	4107	3991	5228	1188
Ch	192	262	324	301	326	412	551	154
Hc	121	131	160	171	198	269	431	132
Pi	100	106	104	108	129	204	274	49
Ba	3	9	67	123	162	201	258	17
Bb	1	2	3	15	55	122	245	5
Si	-	14	19	38	51	129	232	36
De	-	2	2	6	6	8	4	-
Kokku:	8174	9671	11 645	11 872	13 330	14 271	17 988	4462
		1495	1974	227	1458	941	3717	

Allikas: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

Tähelepanu!

Külmaga muutub kõrvamärkide materjal hapramaks ning puruneb kergemini. Seetõttu palume ostetud kõrvamärke enne märgistamist hoida soojemas ruumis. Külmas hoitud kõrvamärkide kõrvapanekul võib märgi teravikuga osa puruneda ning märgistamine ebaõnnestuda.

Suurima 305-päevase laktatsiooni toodanguga lehmad 2006. aasta III kvartalis

Tööjuubelid

04.10.2006 Helle Koka – 30
08.10.2006 Irina Niinepuu – 15
02.12.2006 Evi Prins – 10
16.12.2006 Mae Uri – 25

Eesti punane

Lehma nr	Nimi	Omanik	Lakt. nr	Piima kg	Rasva kg	Rasva %	Valku kg	Valgu %
1327649	Silla	Põlva Agro OÜ	3	13543	480.7	3.55	439.4	3.24
2276618		Tartu Agro AS	2	13390	546.7	4.08	452.5	3.38
542619	Riisa	Põlva Agro OÜ	5	13363	492.0	3.68	444.3	3.32

Eesti holstein

1207316	Viira	Põlva Agro OÜ	3	16438	548.6	3.34	529.2	3.22
1206616	Linnu	Põlva Agro OÜ	3	16369	660.0	4.03	541.0	3.31
549612	Ralli	Põlva Agro OÜ	5	16299	578.2	3.55	485.1	2.98

Eesti maakari

2679846	Lusy	Salme POÜ	2	8020	303.4	3.78	245.4	3.06
1611366	Naaskel	Erman Ülle	4	7884	300.1	3.81	271.5	3.44
281592	Tulla-Kari	TÜ Mereranna PÜ	6	7825	350.2	4.48	267.6	3.42

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Erinevate tõugude populaarseimad kuldid vahemikus 01.01.2006 – 01.09.2006

Kuldi nimi	Registri number	Tõug	Seemenduste arv	Farmide arv
Baltus	1212-105-04	L	557	27
Andante	703-674-04	L	392	27
Klokker	223-758-04	Y	369	26
Admiral	223-759-04	Y	353	24
Micro	223-829-04	P	472	22
Magnet	223-1008-05	P	450	22
Geraldo	223-971-04	HxP	386	20
Gregori	223-972-05	HxP	372	23
Bim	703-290-03	DxL	308	20
Qyram	703-188-05	DxL	297	16

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7746
Raamatupidamine	738 7700

Holsteini tõu Viss 2006

18. augustil toimus Luigel eesti holsteini tõu Viss 2006, kus osales 19 loomaomanikku 69 loomaga. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Juuni. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginud grupi auhinnalised kohad pälvisid: I koha AS Tartu Agro lehm Freia, II koha AS Tartu Agro lehm Piisa ja III koha Aravete Agro OÜ lehm Pupi.

Muhedat

Kaks matkajat jõuavad karjamaale, kus satuvad silmitsi tigeda pulliga.

“Küll on hea, et ma täna endale jooksukingad jalga panin,” arutleb üks matkajatest.

“Mis vahet seal on, pull on sinust ju ikka kiirem,” vastab teine.

“Seda küll, aga nii olen ma vähemalt sinust kiirem.”

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b, Tallinn	tel 655 7250	qsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2, Käina	tel 463 1147	qsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Võrumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27, Jõhvi		qsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10, Jõgeva	tel 776 0048	qsm 516 7868	E 9.00-15.00; K 9.00-12.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla, Paide vald	tel 385 0286	qsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Võrumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2, Rakvere	tel 322 7018	qsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30, Haapsalu	tel 473 3007	qsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1, Põlva	tel 799 3007	qsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86, Pärnu	tel 443 3120	qsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6, Rapla	tel 485 5673	qsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10, Kuressaare	tel 453 1352	qsm 517 4320	E 9.00-15.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215, Tartu	tel 738 7739	qsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19, Valga	tel 764 1754	qsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4, Viljandi	tel 433 3713	qsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11, Võru	tel 782 1253	qsm 520 6231	R 10.00-13.00 *

* Muutub vastuvõtuaeg Võrumaa kontoris! Alates 1. novembrist on Võrumaa kontoris vastuvõtt teispäeviti 10.00-13.00